

Bc. Eva Bulínová

***Chaloupka strýčka Toma* od 2. poloviny českého 20. století: Překlad E. a E. Tilschových**

Práce si dává za cíl posoudit český překlad románu H. B. Stowe *Uncle Tom's Cabin*, který vznikl v roce 1957 a stal se de facto nejmodernějším českým překladem tohoto díla (žádný pozdější překlad nevznikl). Diplomandka v Úvodu komplexně popisuje, jak bude překlad zkoumat podle modelu translatické analýzy Gideona Touryho (1995), který vyžaduje zvažování tří druhů norem a v případě porovnávání překladu s normami předběžnými a normami operačními umožňuje vřadit překlad do širšího kontextu překladové kultury cílového jazyka. Je třeba říci, že práce je dobře komponována a diplomandka své cíle důsledně sleduje. Pokud jde o předběžné (především vydavatelské) normy, daří se jí na základě obsáhlého studia české i zahraniční sekundární literatury stanovit ta specifika literatury pro děti a mládež, která jsou v zásadě obecněji charakteristická pro sledované období 2. poloviny 50. let 19. století; dále specifika této literatury v komunistických zemích východního evropského bloku. Velmi cenný pro poznání kulturního kontextu je referát o výzkumu českého specializovaného odborného časopisu *Zlatý máj*, soustředěného na literaturu pro děti a mládež, který začal vycházet právě ve sledovaném období. Stejně cenné je vřazení *Knihy o kultuře* Zdeňka Nejedlého do zdrojů vykreslujících kulturně ideologický kontext daného druhu literatury v tomto období. Je ovšem také třeba říci, že nelze souhlasit s diplomandčím tvrzením, že období 1948-1989 lze považovat v Čechách za kulturně jednotné (s. 17) – krátké období od konce 50. let do konce 60. let zde charakterizovala výrazná kulturní liberalizace, související se zráním „pražského jara“, která byla ovšem násilně přerušena na začátku let 70. a měla důsledky v přitvrzení ideologické kontroly, srovnatelné s první polovinou 50. let (další vývoj byl také diferencovaný). Koneckonců i cenné přehledy produkce nakladatelství SNDK v letech 1955-1959, které diplomandka vyhotovila a uvedla v přílohách, tuto liberalizaci signalizují.

Velmi ojedinělé (v kontextu studia literatury pro děti a mládež) a velice **cenné** jsou diplomandčiny reflexe překladové problematiky této literatury, vycházející ze studia dobře vybraných sekundárních zdrojů.

Se soudy práce ohledně místa *Chaloupky strýčka Toma* v kontextu české překladové literatury pro děti a mládež ve sledovaném období ve Shrnutí (3.10), zařazeném na závěr první poloviny práce, lze souhlasit – 1. část práce je důležitým příspěvkem k dějinám českého překladu tohoto druhu literatury. Určitým problémem je ale **nehodnocení** Tilschovy dezinterpretace postavy Toma v jeho doslovu k překladu – jde o Tomovu „slepu víru“, pokoru a odevzdanost, vlastnosti, které jsou zcela proti smyslu originálu (Stowe vytváří Toma jako černocho, který je právě svou vírou silný a převyšuje volně i morálně své bílé majitele). Faktem je, že v ukázce č. 4, kterou diplomandka zařazuje do své trslg. analýzy v 2. polovině práce, je toto navzdory doslovu zcela zřejmé z textu samotného překladu, ovšem autorka sama v podstatě hodnotí v komentáři Toma (na základě textu překladu) ve shodě s Tilschovým doslovem (s. 55). V práci tak uniká velmi zajímavý rozpor mezi překladatelovým doslovem a textem v zásadě těsného překladu.

Ve 2. části práce (oddíl 4) podniká diplomandka originální kroky ke stanovení jazykových norem překladové literatury pro děti a mládež: popisuje stručně jazykovou podobu čtyř překladových titulů, vydaných ve sledovaném období (z toho jednoho, který je naprosto zřejmou adaptací – Plevova *Robinsona Crusoea*). Vyvozuje určité obecnější závěry týkající se především míry spisovnosti vyprávění, charakterizačních odchylek od spisovnosti v řeči postav, způsobu pojmenovávání postav (kombinace cizích a počestlých jmen). Někdy je autorčin komentář k jazykovým řešením až příliš úsporný (viz s. 40 o nepodařené Plevově snaze zachytit vyjadřování postavy mladíka.) Plevova

adaptace je správně posouzena jako jazykově nejkonzervativnější, ale je škoda, že to není ani jako možnost vztaženo k faktu adaptace, která dává na rozdíl od překladu autorovi české verze větší jazykovou svobodu vlastního rozhodování. Důležitá je reflexe, ve které diplomandka připomíná role spisovné a nespisovné češtiny v umělecké literatuře v 50. letech (4.3.6); nevyužívá však příliš možnosti, které jí tento exkurz dává pro úvahu o konkrétních překladových titulech (mám na mysli např. charakterizační nespisovnost v negativních scénách v *Ivanhoeovi* a hlavně pak v samotné *Chaloupce strýčka Toma*, rozebírané dále; a v argumentaci Závěru, s. 61). Je také otázkou, do jaké míry je ověřeno diplomandčino posouzení lexika (které je podle ní z dnešního hlediska zastaralé či knižní, ale v tehdejší vnímání mohlo působit přirozeně)? Citlivé a správné je posouzení idiomů jako prostředků odlehčujících spisovnost a dodávajících překladu přirozenosti.

Na pozadí nárysu obecnějších jazykových norem diplomandka provádí dále v oddíle 4.4 jazykovou analýzu českého překladu *Chaloupky* z roku 1957. Nutno říci, že tento oddíl poněkud postrádá napojení na oddíly předcházející a jejich zjištění i určité zdůvodnění a vysvětlení metodologie, která je dále používána (je např. používáno spojení „předpokládaná pasáž originálu“ odpovídající překladu, ale není vysvětleno, jaký význam má ověření výchozího textu nebo předpoklad výchozího textu v Touryho modelu). Translatologická analýza překladu Tilschových je zdařilá, v dobře vybraných úryvcích je sledováno poměrně dost jazykových a kompozičních prvků. Jsou vyvozeny podle mne správné závěry, které identifikují přirozenost (tj. příklon k cílovým normám – v jazyce i dobové ideologii) jako převažující počáteční normu. Lze jen podotknout, že v 1. vybrané ukázce stálo ještě za pozornost vypravěčovo oslovení čtenářů „pane“, „ženo“, které překladatelé překvapivě zachovávají v textu určenému mládeži; dále v 2. a 3. ukázce ještě míra užívání deminutiv v překladu.

V práci se vyskytuje nemalé množství překlepů, jazykových jevů i dílčích technických problémů (některé citované zdroje jsem nenašla v seznamu literatury), které signalizují, že práci by bývala prospěla pečlivější závěrečná redakce. Na druhé straně poměrně náročně koncipovaná práce splnila své cíle a přispěla i díky svým cenným přílohám k poznání překladové literatury pro děti a mládež ve sledovaném období a zároveň dobře popsala „nejmodernější“ – a specifický – český překlad klasického románu H. B. Stowe. Práci doporučuji k obhajobě. Navrhuji hodnocení velmi dobře, což obhajoba má možnost prověřit.

PhDr. Eva Kalivodová, PhD.

Ústav translatologie FF UK

V Praze 17. 5. 2015